

ΠΕΤΡΟΥ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΔΑΦΝΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΕ. ΜΑΡΤΙΟΥ 1821

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ.

1884

Τόμος

ΔΑΦΝΑΙ

225996

Ч

ΤΟΙΣ ΑΓΝΩΣΤΟΙΣ ΗΡΩΣΙ

ΤΟΥ

ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΙΕΡΟΝ

1821 — 1884

C'est là, c'est là que je voudrais mourir.

κεῖ, ἐκεῖ ἐπεθύμουν νάποθάνω, ἔλεγεν ὁ θεῶς
Βερανέρος, περὶ τῆς ὥραίς ἡμῶν πατρίδος.
Ὑπὸ τὸν αἰθριον τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸν, ἐπὶ τῆς
ἐνδόξου ἐκείνης γῆς, πᾶσα σπιθαμὴ τῆς ὅποιας
εἶνε μάργυς καὶ μιᾶς μεγάλης πράξεως, τῆς ὁ-
ποίας πᾶς λίθος κρύπτει καὶ μίαν ὥραιαν ἀνάμνησιν, ἐπὶ^{*}
τῆς γῆς, ἦτις ἐπὶ μακρὰς αἰώνων σειρὰς κατέστη ἐπαλ-
λὰξ θέατρον τῶν εὐγενεστέρων ἀγώνων, τῶν μεγαλειτέρων
πράξεων — ἐπεθύμησε νάναπέμψη ἐλαφρὸν πρὸς τὸν
αἰθέρα τὸ πνεῦμα, ὁ δαφνοστεφής τῆς Γαλλίας ποιητής!

... Meleg ma cendre aux cendres de Tyrtée . . .

Sous ce beau ciel je suis venu mourir!

*
**

Ἐὰν ιστορικὰ ἔθνη ὄνομάζωνται, λέγει ἐν τῇ ιστορίᾳ αὐτοῦ
ὁ Κούμας, ὅσα συνήργησαν εἰς τὴν καθολικὴν παι-
δείαν τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ ὄνόματος τούτου, βέβαια,

κατ' ἐξοχὴν εἶναι ἄξιον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Οὔτε παρέλασεν ὀλιγώτερα παρ' ἄλλων, οὔτ' ἔδωκε περισσότερα σπέρματα εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἔθνος ἄλλο παρὰ οἱ Ἑλληνες. Τοιοῦτον ἀληθῶς ὑπῆρξε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀνέκαθεν, οὕτω διεβίωσεν, οὕτω εἰργάσθη ἐν ἑαυτῷ, φυτίσαν διὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ προϊόντων σύμπαντα τὸν κόσμον. Ἀλλ' οὔτε τῶν προγόνων τάνδραγαθήματα, οὔτε τῆς φύσεως ἡ ἀειθαλής καλλονὴ θὰ ἥρκουν ἵνα ἐπισύρωσιν ἐπὶ τὸ μικρὸν ἡμῶν ἔθνος τὴν προσοχὴν συμπάσης τῆς Εὐρώπης, χθὲς ἔτι καὶ πρώην, ἵνα ὁδηγήσωσι τὸν Βύρωνα νάποθάνῃ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Μεσολογγίου, ἵνα τονίσωσι τὴν λύραν τῶν Οὐγκῶν καὶ τῶν Βερανζέρων, ὅπως ἀνυψώσῃ μέχρι τῶν οὐρανῶν, διὰ θείων ὧδῶν, τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος τὸ ὅνομα. Πατρίς καὶ ἔθνος δὲν εἶνε οἱ λίθοι καὶ τὰ χώματα καὶ, ὅταν λαός τις ἀπωλεσθῇ διαφθαρεῖς ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς, ἢ διασπαρῇ ἀπατρίς, καὶ μικρὸς εἰς τοῦ κόσμου τὰ πέρατα, κανὸς ὁ μέγιστος

κανὸν ὁ ιστορικώτατος τῶν λαῶν, ἡ πατρίς του μικρὰ ἐξ
 Ἰσου καὶ ἀσημος, δὲν εἶνε παράδοξον νὰ μεταπέσῃ εἰς χεῖ-
 ρας βανδάλων, δὲν εἶνε δύσκολον ἐντὸς τῶν ιερῶν ναῶν,
 ἐνθα ἐλάτρευεν ἐκεῖνος ὅ,τι ιερώτερον, ὅ,τι θειώτερον, νὰ
 μανδρίσῃ τὰς ἀγέλας τῶν προβάτων του βάρβαρος νομὰς
 καὶ νὰ μολύνῃ διὰ τῶν μιαρῶν αὐτοῦ ποδῶν τὸ ιερὸν ἔ-
 δαφος, ἐνθα ἐπετέλεσε τὰ μέγιστα, τὰ ἐνδοξώτερα τῶν
 κατορθωμάτων ὁ λαὸς ἐκεῖνος. 'Εάν δ' ἀκριβῶς ἡ 'Ελλὰς,
 ἐπέσυρε, κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, τῶν ξένων τὰ
 βλέμματα, τοῦτο ἐγένετο, διότι ἀπέδειξεν ὁ νεώτερος "Ελ-
 λην, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ δὲν ἀπεσβέσθη τῆς μεγαλουρ-
 γίας τὸ αἰσθῆμα, ὅτι κατ' εὔθείαν ἀπόγονος τῶν μεγάλων
 προγόνων του, ἐγκλείει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τὴν συναίσθη-
 σιν παντὸς μεγάλου, παντὸς ὑψηλοῦ. Δὲν ἐνοθεύθη τοῦ
 "Ελληνος τὸ αἰσθῆμα, δὲν διεφθάρη ἡ καρδία αὐτοῦ, τοῦτο
 δ' ἀπέδειξεν, ὃς ἐρρέθη, οὐ πρὸ μακροῦ, διὰ τῆς μεγάλης
 τοῦ 21 ἐπαναστάσεως, τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, ἥτις

έσημειώθη διὰ τῶν λαμπροτέρων χαρακτήρων ἐν τῇ ιστορίᾳ
τῶν ἑθνῶν, καὶ διὰ τῆς ὀποίας εἰς τὰς ἐνδόξους δάφνας

..... τοῦ Μαρκοθῆνος,
Τῆς Σκλαυτίνος, τῶν Πλαταιῶν,
“Ηγωτεν ἄλλας νέου σχῆμας,
Ἐνδόξωτέρας τῶν παλαιῶν ! . . .

* *

Ἐπεσκέφθη πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος τὴν πατρίδα ἡμῶν
ό δαιμόνιος τῆς Ἀλβιόνος ποιητής, ἐπεσκέφθη τὴν πα-
τρίδα ἡμῶν καὶ, θρηνώδης Ἱερεμίας, ἐκαθέσθη ἐπὶ τῶν
ἐρειπίων αὐτῆς καὶ ἔψαλεν ἐνδακρυς τὸ ἐκπεσὸν μεγαλεῖον.
Ἡσπάσθη περιπαθῶς τὰ συντρίμματα τῆς ἀρχαίας δόξης,
ἄλλ' ἔκλαυσε πικρῶς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. Τὸ αὐτὸ φυ-
σικὸν μεγαλεῖον, τὸν αὐτὸν περιλαμπῆ οὐρανόν, τὰ αὐτὰ
κρυστάλλινα νάματα τῆς ἀρχαίας τοῦ Ὁμήρου πατρίδος,
ἥτενιζεν, ἀλλά :

Ἐῖνε ἡ Ἑλλάς, ἀλλ' εἶνε ἡ Ἑλλάς νεκρά καὶ κρύα,
Ναι νεκράς ἀλλά ὄφεις, ναι ψυχράς, ἀλλά γλυκεῖς,

έψιθύριζε μετά πόνου ἥ μεγάλη τοῦ ποιητοῦ καρδία. Ἐν τῷ νεωτέρῳ Ἑλληνὶ δὲν ἡδύνατο νὰ διακρίνῃ τὸν ἀρχαῖον, ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνίδι δὲν διέβλεπε τὴν ἀρχαίαν Σπαρτιάτιδα, δὲν ἡδύνατο νὰ κατανοήσῃ ἥ νὰ φαντασθῇ κἀν,

πῶς τὸ στῆθος κάθε μιᾶς
γλυκοθύζαστο ἐταιράζει
γάλλου ὀγδοείςας καὶ λευθεριᾶς·

καὶ διὰ τοῦτο: μικρὰ καὶ ἄσημος φυλὴ, ἐπέστελλε πρός τινα τῶν ἐν τῇ πατρίδι φίλων, κατοικεῖ σήμερον τὴν χώραν τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Μικρὰν καὶ ἄσημον ὠνόμασε τὴν φυλὴν ἐκείνην, ἦτις ἐν ᾧ ἔκυπτεν, ἐν προσωρινῷ ληθάρῳ, τὴν κεφαλὴν πρὸ θρασέος τυράννου, ἐμελέτα συγχρόνως ἐν ἑαυτῇ τὰ μεγαλείτερα τῶν τολμημάτων. Δὲν διεῖδεν ὁ Βύρων τὸν ὑπολανθάνοντα ὑπό τὴν αἰθάλην σπινθῆρα, οὐδὲ ἐφαντάσθη ποτε ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐψιθύριζε μυστικῶς ὀλίγους τοῦ Φερραίου στίχους, κύπτων ἀπεγνωσμένως ἐν τῇ δουλείᾳ, ἐνέκρυπτεν ἐν ἑαυτῷ τοιαῦτα φρο-

νήματα, τοιοῦτον σθένος. Ἀλλ' ἔρρευσε χρόνος μικρὸς καὶ σεισμὸς φοβερὸς συνετάραξε τὸ ἔδαφος τῆς νεωτέρας Ἑλάδος καὶ ὁ ἀντίκτυπος αὐτοῦ ἡκούσθη μακρὰν, πολὺ μακρὰν καὶ ἐκθαμβά προσήλωσεν ὁ κόσμος τὰ ὅμματα ἐπὶ τῶν μικρῶν Ἑλλήνων. Ζῆ λοιπὸν ἀκόμη λαὸς, ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, λαὸς μὲν καρδίαν καὶ αἰσθημα; Ὑπάρχει λοιπὸν εἰς τίνα γωνίαν τῆς γῆς λαὸς φέρων τὰ ὄνομα "Ἑλλην; Ἐρωτῶσιν ἐκθαμβοὶ οἱ ξένοι καὶ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτῶν ἀποκρίνεται ἀπαισία ἡ κλαγγὴ τῶν σκληρῶν δεσμῶν τοῦ "Ἑλληνος, τὰ ὄποια σείει αὐτὸς, ζητῶν νὰ καταρρίψῃ τὰς δεσμευούσας αὐτὸν πέδας! Ἀκούεται ἡ κλαγγὴ τῶν συντριβομένων τοῦ "Ἑλληνος δεσμῶν καὶ ἡχεῖ γλυκυτέρα μουσικῆς εἰς τὰ ὤτα τοῦ Βύρωνος, ὅστις ἔρχεται νὰ ταφῇ ὑπὸ τό ιερὸν τῆς Ἑλλάδος ἔδαφος, ἀλλ' οὐχὶ τῆς νεκρᾶς πλέον Ἑλλάδος, ὅστις ἔρχεται νὰ συμμερισθῇ τὰς τύχας ἀναξιοπαθοῦντος λαοῦ! Ὁ Ούγκως καὶ ὁ Βερανζέρης στέφουσι δάφνη ἀειθαλλεῖ τὰ νικηφόρα τῶν Ἑλλήνων ὅπλα!

* * *

Η Έλληνική Ἐπανάστασις, λέγει ὁ τὴν ιστορίαν αὐτῆς γράψας Σ. Τρικούπης, ἐτίμησεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν· διότι τὸ διδακτικώτερον καὶ τὸ κατανυκτικώτερον τῶν θεαμάτων, ὃσα παριστᾶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου ἡ ιστορία, εἶνε καὶ ἡ ἀνέγερσις πεπτωκότος ἔθνους· τὸ δὲ σάλπισμα τοιούτου πολέμου εἶνε χερουβικὸς ὕμνος εἰς τὸν "Ψυστόν! Τοιαύτη ὄντως εἶνε ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 καὶ διὰ τοῦτο μοναδικὴν κατέχει θέσιν ἐν τῇ ιστορίᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἐπαναστάσεις ἄλλων λαῶν. Ὁ νέος "Ελλην" οὔτε πρὸς κατακτήσεις ἔτεινε, οὔτε ὑπὸ μικρῶν ἐλατηρίων ἐκινήθη, ἀνυψῶν τὴν ἐπαναστατικὴν σημαίαν καὶ ὄρκιζόμενος νὰ πέσῃ ὑπὸ τὰ ἐχθρικὰ ξίφη ἢ νὰ παραδώσῃ ἐλευθέραν εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν πατρίδα. Ὁ "Ελλην" κύπτων ὑπὸ τὸν ἐπαχθῆ ζυγὸν ὀπισθοδρομικῆς φυλῆς, ἥτις ἐπεθύμει νὰ καταπνίξῃ ἐν αὐτῷ πᾶν εννατὸν συναίσθημα, πάντα εὐγενῆ παλμὸν, φυλῆς, ἥτις

έσύλει τὴν θρησκείαν του, ἔκλειε τὰ σχολεῖα, κατεπάτει τὰ δίκαια του, φυλῆς ἐν συνόψει βαρβάρου καὶ φωτοσέ-
τιδος, ἐν κρυπτῷ καὶ παραβύστῳ, ὡς ὁ ἀρχαῖος χριστιανός
ἐν ταῖς κατακόμβαις, ἥνοιγε τὴν ἑθνικὴν αὐτοῦ ιστορίαν,
διὰ τὸν φόδον τῶν τυράννων, καὶ τρέμων ἀνεγίνωσκεν αὐ-
τὴν. Ἐψιθύριζε μετὰ δέους ὀλίγους τοῦ Φερραίου στίχους,
νοσταλγῶν τὴν ἐλευθερίαν του, διότι ἀλλοίμονον ἔαν ἀν-
τελαμβάνετο αὐτοῦ ὁ τύραννος· ἀφήρπαζεν ἀπὸ τῶν χει-
ρῶν του τό βιβλίον, τῷ κατέπνιγε τὴν φωνὴν εἰς τὸν λά-
ρυγγα. Καὶ αὐτὸς ὑπέμενε, ὑπέμενε, διότι δὲ εἶχε φθάσῃ
ἡ ὥρισμένη ὥρα, ὅπως δειξῇ τίνων ἀπόγονος εἶνε, ὅπως
ταπεινώσῃ τὴν ἐπηρμένην τοῦ τυράννου ὄφρὺν καὶ ἀνυ-
ψώσῃ τὴν σημαίαν αὐτοῦ, τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας καὶ
τῆς πατρίδος, ὑψηλὰ εἰς τὸν ἀέρα καὶ κυλίσῃ αἱματόφυρ-
τον πρὸ αὐτῆς τὸν τύραννον. Ὁλίγαι καταπίεσεις ἥρκε-
σαν, ὀλίγαι σφαγαὶ τοῦ τυράννου καὶ ὑπερεκχειλίζει τῆς
δρυγῆς τὸ ποτήριον. Ὑψοῖ ὁ Ἔλλην τὴν σημαίαν τῆς ἐπα-

ναστάσεως καὶ στραγγαλίζει, διὰ τοῦ φονικοῦ τοῦ Πατριάρχου του σχοινίου, στραγγαλίζει τὸν λαιμὸν τοῦ βαρβάρου. Μάχεται ὑπερανθρώπως ὁ "Ελλην εὐγενῆ ἀγῶνα, ἀγῶνα ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν καὶ πατρών μνημάτων, ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν φύτων καὶ τῶν γραμμάτων! Μάχεται ἀγῶνα εὐγενῆ καὶ ἐλευθέριον, διὰ τοῦτο τὸν χειροκροτεῖ σύμπας ὁ κόσμος, διὰ τοῦτο παρακολουθεῖ μετ' ἀγωνίας ἡ Εὐρώπη τοὺς ἀγώνας του, θὰ τοῦτο ψάλλει τὰ νικηφόρα ὅπλα του εἰς τὰς Ἄνατολίτιδας αύτοῦ ὁ Οὐγκώ.

* *

"Ηδη ἐλεύθερον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, παρακολουθοῦν τὸν παγκόσμιον ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ἀγῶνα, καὶ διαπέμπον τὰ φῶτα αύτοῦ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, ἥδη ὁ "Ἑλλην ἐλεύθερος καὶ αὐτόνομος προσέρχεται κατὰ μίαν τοῦ ἔτους ἡμέραν εἰς τοὺς τάφους τῶν πατέρων του, τελεῖ ἐορτὴν τῶν νεκρῶν του, καί ει λιβανωτὸν πρὸ τῶν ιερῶν μνη-

μείων αὐτῶν, σκορπίζει δλίγας δάφνας ἐπὶ τούτων, καὶ ψάλλει τὰ ἄθλα των τὰ μεγάλα. Ἡ ήμέρα αὕτη εῖναι ἡ 25 Μαρτίου, ἡ ήμέρα καθ' ἣν ἀπό τῆς Λαύρας ὁ Γερμανὸς ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ὑπὸ τὴν θείαν τῆς ὥποιας αἰγίδα ὁ Ἑλλην τοῦ 21, ἐπολέμησε τὸν μέγιστον τῶν ἀγώνων. Εἰς τὴν ἀγίαν ταύτην ἡμέραν ἀναφέρονται καὶ τὰ κατωτέρω ποιήματα. Πάντες ἐνθυμοῦνται μετὰ πόσης λαμπρότητος ἐωρτάσθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ ἐπέτειος τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας, πάντες ἐνθυμοῦνται ὅποιος ιερός ἐνθουσιασμὸς ἐπέπνευσεν κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ ὅποια φριξὶς ιερᾶς συγκινήσεως διέτρεχε τὰς καρδίας ὅλων. Ἀκριβῶς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, περὶ λύχνων ἀφὰς, ἐν μέσῳ μυριοφότου πλατείας, ἀπηγγείλαμεν ἐν Πειραιεῖ, μετὰ τοὺς καταλλήλους πανηγυρικοὺς, τὸ πρῶτον τῶν ποιημάτων. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ Ἀγῶνος, ἐν μέσῳ τόσων ἐνδόξων εἰκόνων, ἐν μέσῳ τόσων ιερῶν ἀναμνήσεων, ἐν μέσῳ τῶν ἐνδόξων ἐρειπίων τοῦ ιεροῦ ἀγῶνος

ἐνεπνεύσθημεν τὸ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ,
Θάνατος γηραιοῦ ἀγωνιστοῦ, τοῦ Νικολάου Σκούρτη, ὃν
παῖς, ἔτι, ἥκουον διηγούμενον τὰ κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην
ἐποχὴν, δακρύων καὶ συγκινούμενος, ὁ Θάνατος τοῦ ἀγωνι-
στοῦ τούτου ἔδωκε τὴν ἀφετηρίαν τοῦ τρίτου. Ιερὰ ἡ
μνήμη τοῦ γέροντος, τοῦ ὅποίου ἡ ψυχὴ ἀπητμίσθη πρὸς
τὸν οὐρανὸν κατὰ τὴν ἀγίαν ἐκείνην ἡμέραν !

ΚΕ'. ΜΑΡΤΙΟΥ

Ποίημα απαγγελθέν, τῇ προσκλήσει τῆς ἐπιτροπείας
τοῦ Δήμου, ἐν τῇ πλατείᾳ Θεμιστοκλέους.

Tιατί, γιατί σὰ σήμερα, ὅποῦ σκορπάει ὁ Μάρτιος,
Ολόγυρα τῆς χάραις του, κι' ὅλη τῇ γῆ στολίζει,
Sποῦ κάθε δένδρο καὶ κλαδὸς μοσχοβολᾷ κι' ἀνθίζει,
Ποῦ χελιδόνια ὄλόμαυρα τριγύρω φτερουγίζουν,
Κ' ἡ θάλασσα καμαρωτὴ τὸ περιγιάλι γλύφει,
Γιατί ἡ ἥψυχὴ μου ὀθέλητα, γιατί νά ξεπετάῃ,
Σὲ περασμέναις ὡμμορφιαις, σὲ περασμένα χρόνια ;
Γιατὶ ἀξάφνου σ' ὄνειρο ὁ νοῦς μου σὰν νὰ τρέχῃ,
Θαρρῶ πῶς ἀκουρμένομαι τῆς Λαύρας τὴν καμπάνα,
Καὶ πῶς ξανοίγω ἀξαφνα 'c τοῦ Γερμανοῦ τὰ χέρια,
Τὴν γαλανὴ τῆς λευθεριᾶς καὶ τοῦ Χριστοῦ σημαία ;
Γιατί ὁ νοῦς μου σήμερα 'c τὰ περασμένα τρέχει ;
Καὶ ἡ καρδιά μου ὀθέλητα γιατί γοργοκτυπάῃ,
Γιατί ; Καὶ ποτὸς ἀπὸ σᾶς, καὶ ποιὸς δὲν τὸ γνωρίζει,
Ποιὸς "Ελληνας, ποῦ ἔμαθε ἀπὸ παιδὶ νὰ κάνῃ,
Σ τὴν ἐκκλησιά του τὸ σταυρὸν κοὶ νὰ μεταλαβαίνῃ
Ποιὸς "Ελληνας ποῦ ἔμαθε νὰ προσκυνᾷ μονάχα,

'Εκεī ψηλὰ τὸν Πλάστη του καὶ κάτω τὴν πατρίδα,
 Π' ἀκόμα δὲν ἐφράγκεψεν ἡ ἑλληνικὴ καρδιά του
 Ποιὸς δὲν γνωρίζει τί γιορτή κρύβει γι' αὐτὸν ὁ Μάρτης
 Κρυμμένη 'c τῆς ἡμέραις του τῆς ἀνθοστολισμέναις;
 Καὶ ποιὸς καὶ ποιὸς τί θέ νὰ εἰπῇ δὲν ξέρ' **Εἴκοσιένα;**
 Ποιὸς εἶν' ἑκεῖνος; Μοναχὰ αὐτὸς ποῦ σκύβει κάτω,
 Καὶ προσκυνᾶ τὸ βρωμερὸ σκουλίκι γιὰ Θεό του,
 Αὐτὸς ποῦ ἔχει τὴ καρδιὰ δεμένη στὸ πουγγί του,
 Καὶ τῶν γονῶν του ἀνοιξε τὸν τάφο μονοχός του,
 Μονάχα τέτοιος ἀνθρωπὸς δὲν ξέρει τὴν ἡμέρα,
 'Οποῦ ἐλευθερώθηκε ἡ μάνα του, ἡ πατρίδα!..

'Ως τόσω ἐδῶ, ὅποῦ ἀγνὴ χαρὰ μᾶς συμμαζώνει
 Καὶ μὲ τὸ δάκρυ τῆς χαρᾶς, σμιγμένο μὲ τοῦ πόνου,
 Ποτίζομε, τὰ χώματα αὐτὰ τὰ ἀγιασμένα,
 Χωρὶς καρδιὰ ἑλληνικὴ κάνένα δὲν ξανοίγω!
 'Η φλογερή σας ἡ ματιὰ, αὐτὸ τὸ μέτωπό σας,
 Ποῦ ζωγραφίζει τὴν χαρὰ, τὴν ἄδολη καρδιά σας,
 Αὐταὶς ὅποῦ ἀπλώνετε ἡ φτερωταὶς σημαίαις,
 Καὶ τὰ λουλούδια ποῦ σκορπᾶ τὸ χέρι σας τριγύρω,
 "Ολα αὐτὰ μὲ μιὰ φωνὴ, μὲ μιὰ φωνὴ φωνάζουν,
 Πῶς μιὰ καρδιὰ 'c τὰ στήθη μας καὶ ἔνα πόθο κλειοῦμε,
 "Οπως εἶν' ἔνας ὁ Θεὸς καὶ ἡ Πατρίδα μία!

"Ἐνα Θεὸ λατρεύομε ἐμεῖς καὶ μιὰ Πατρίδα,
 Σ' ἔνα σταυρὸ ἡ πίστι μας μπροστὰ μᾶς ἀδελφώνει,
 Καὶ 'c τοῦ πολέμου τὴ φωτιὰ μὲ μιὰ καρδιὰ μᾶς στέλλει!

Ἐτσι οἱ γονεῖς μας ἔζησαν κ' ἔτσι· κι' ἐμεῖς θὰ ζοῦμε!ε,
 Ωσότου εἰς τὸ μνῆμα τους σιμὰ νὰ κοιμηθοῦμε
 Μὰ ἐμάθαμε ἀπὸ παιδὶ ἀκόμη ἄλλο ἔνα:
 Ἐμάθαμε νὰ βράζωμε τῶν πεθαμένων στάρι,
 Καὶ τοῦ γονηοῦ μας τὸνομα σκυφτὰ νὰ προσκυνοῦμε!..
 Ἐμάθαμε τῆς δόξας τους καὶ τῆς παληκαριαίς τους,
 Τὰ περασμένα νηάτα τους, νὰ λέμε δακρυσμένοι,
 Καὶ μιὰ ἡμέρα τοῦ Μαρτιοῦ ἐμάθαμε ἀκόμα,
 Εἰς τῶν γονῶν μας τὰ πικρὰ μνημούρια ἀκουμπισμένοι,
 Σ τὰ χρόνια τους μὲ τὰ φτερά τοῦ νοῦ μας νὰ πετοῦμε,
 Καὶ 'c τὸ πικρὸ σκοτάδι τους νάμόνωμε ἀκόμα,
 Πῶς δὲ θὲ νὰ ντροπιάσωμε ποτὲ τὸ ὄνομά τους!

Κ' εἶνε ἡ 'μέρα σήμερα αὐτὴ ἡ ἀγιασμένη!
 Σήμερα εἶνε ἡ 'μέρα αὐτὴ γι' αὐτὸ, συννεφωμένος,
 Τὸ κουρασμένο βῆμα μου ἀπὸ τὸ μνῆμα φέρνω...
 Δὲν ξέρω ποῦ σκοτώθηκε ἐμένα ὁ παπποῦς μου,
 Δὲν ξέρω ποῦ ἔξαπλωσε τὰ κόκκαλα τὰ κρῦα,
 Γιὰ νὰ τοῦ πάω λούλουδα καὶ γιά νὰ τονὲ κλάψω!
 "Ομως γνωρίζω πούπεσε ὁ Γηδὸς τῆς Καλογραίας,
 Κι' ἔρχομαι ἀπ' τὸ μνῆμα του τὸ παραπονεμένο!!
 Πῆγα νὰ κλάψω... ἔσκυψα 'c τὸ μνῆμα του ἐπάνω,
 Κι' ἀγκάλιασσα τὸ μάρμαρο τοῦ τάφου του τὸ κρύο....
 Τριγύρω ἐπρασίνιζε ὁ κάμπος ἀνθισμένος,
 Καὶ τραγουδοῦσε ἡ θάλασσα 'c τὸ περιγιάλι κάτω.
 Λὲς κ' ἐνανούριζε γλυκὰ τοῦ λιονταρίου τὸν ὕπνο
 'Σ τὴ κορυφὴ 'c τὸ μνῆμα του ἔνα πουλάκι μαῦρο,
 Καθώτανε καὶ μὲ γλυκειά φωνὴ ἐτραγουδοῦσε,

'Ετραγουδοῦσε κι' ἔλεγε 'ς τὸ ἄψυχο κουφάρι,
 Πῶς ἡρθε πάλ' ἡ ἄνοιξι κι' ἀνθίσανε οἱ κάμποι,
 Πῶς ἡρθε πάλι ὁ καιρὸς ποῦ πέφτουν τὰ μηλιόνια!!!
 Εἶδα ἀγνάντια τὸ πουλὶ, μ' ἐκύτταξε 'ς τὰ μάτια,
 Καὶ νόμισα πῶς ἡ ψυχὴ τοῦ Καραΐσκου ἦταν!
 "Ἐγυρα ὡς τόσῳ θλιβερὸ καὶ πάλι τὸ κεφάλι,
 Καὶ προσευχήθηκα μπροστὰ 'ς τὸν τάφοτου σκυμμένος...
 Γιὰ δές!... Ἀκόμα τόνειρο αὐτὸ μὲ συνεπαίρνει,
 Θαρρῶ, καὶ νοιώθω βουητὸ 'ς τ' αὐτιά μου καὶ ἀντάρα,
 Τὰ μάτια μου θολὰ, θολὰ δὲν ξεδιαλύνουν κι' εἶναι,
 Νομίζω γύρω μου κάπνὸς καὶ καταχνιὰ καὶ σκότος!...
 'Απὸ μακρὺ ὁ ἄνεμος, θαρρῶ, μὲ τὴ βουή του,
 Πῶς κλώθωντας τὸ βουητὸ τοῦ μηλιονιοῦ μοῦ φέρνει,
 Θαρρῶ πῶς ἀκουρμένομαι τῆς Λαύρας τὴν καμπάνα,
 Καὶ φουστανέλλαις καὶ σπαθιὰ πῶς βλέπω ματωμένα!
 Σὰν ἀστραπῆς ἀναλαμπὴ διαβαίνουνε καὶ σύσοῦνε,
 'Απὸ τὰ μάτια μου μπροστὰ φαντάσματα χιλιάδες
 Καὶ σὲ στεριὰ καὶ θάλασσα ὁ λογισμὸς μὲ φέρνει!

Γιὰ δές ἐκεῖνον! Λυγερὴ φοράει φουστανέλλα,
 Καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του, πιασμένος ἀπ' τὸ χέρι,
 Σέρνει μὲ χάρι τὸ χορὸ σὰν νάτανε σὲ γάμο,
 Πετῷ ἡ ὄψις του φωτιάς, τὰ μάτια του ἀστράφτουν,
 Καὶ τὰ μαλλιά του ξέπλεγα στὸν ὄμο κυματίζουν...
 — "Οποιος 'πεθύμησε χορὸ, μαζί μας ἀς χορέψῃ!...
 Λέει... καὶ σὰν νὰ ἔχουνε 'ς τὰ πόδια τους, φτεροῦγες
 Χορεύει τόση λεβεντιὰ καὶ χάνετ', ἔνας ἔνας,

Μὲς τῆς Γραβιᾶς τὸ Χάνι!

Ποιὸς τοῦ Ἀνδρούτζου τὸν ὑγιὸ δὲ ξέρει καὶ τὸ Χάνι;

Παρέκει μαῦρο πέλαγο ἀπλώνεται ! Γιὰ κύττα !
 'Αέρας λίγος τὰ θολὰ νερά του συνεπαίρνει
 Καὶ κάτω 'c τὴν ἀκρογιαλιὰ σιγὰ νὰ σποῦν τὰ φέρνει !
 Σύρετε κύματα θολὰ νὰ κλῆψε μὲ τοὺς βράχους
 Τὸ ἔρημο σας τὸ νησὶ, πάνθοῦσε σὰν περβόλι.
 Γιὰ δὲς τὸ λιμανάκι του ! Ψαρράδικες βαρκοῦλες
 Τριγύριζαν μία φορὰ κι' ὁ ναύτης τραγουδοῦσε
 Τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι του κοντὰ 'ctὸ περιγιάλι,
 Μὰ τώρα ἀθεόρατα τρικάταρτα βαρένουν,

Τάθανατα νερά του.

Ποιὸς εἶδε καὶ δὲν ἔκλαψε τὴν ἔρημη τὴν Χίο ; . . .
 Μὰ βλέπει ἐπάνω ὁ Οὐρανὸς καὶ δὲν ἀργεῖ σὰ θέλη.
 Ζύγωσε ἡ νύχτα π' ὁ Θεός ἐκδίκησι θὰ στείλη,
 Ζύγωσε ἡ νύχτα· τρέμετε, θερὶλα, τὸ θέλημά του !
 Αὐτὴ ἡ βαρκοῦλα ποῦ σιγὰ 'στὰ κύματ' ἀρμενίζει
 Κ' ἀγάλι, ἀγάλι χάνεται μὲς τὸ βαθὺ σκοτάδι
 Τὸν θάνατά σᾶς ἔφερε κοντά σας. Φυλαχθῆτε !
 Τὰ θύματα σας μιὰ στιγμὴ τὰ τόσα θυμηθῆτε !
 Τὸ αἷμα ὅποῦ χύσατε, τὸ αἷμα θὰ σᾶς πνίξῃ !
 Γυρίσετε τὸ βλέμμα σας τὸ μολυσμένο γύρω,
 Νὰ ιδῆτε πῶς σᾶς ἔζωσεν ὁ Χάρος. "Αν μπορῆτε
 Κυττάξετε τον ! Γύρω σας βόσκει ὄλοςένα, Τοῦρκοι !
 Μήν κουνηθῆτε ! 'Ανώφελα ! Σᾶς ἔζωσε ἡ φλόγα !
 Φωτοχυσία θέλατε καὶ νὰ φωτοχυσία,
 'Οποῦ σᾶς στέλλει ὁ Θεός. Τὴν βλέπετε ; Κυττάτε !
 Μὲ μιᾶς μεγάλη ἀναλαμπὴ ἀπλώνεναι τριγύρω
 Καὶ τὰ νερὰ τὰ ἥσυχα χρυσώνει καὶ φωτίζει.
 Φωτίζει τὰ ἐρείπια τῆς Χίου πέρα—πέρα,
 Λὲς καίεται ἡ θάλασσα, φλογίζεται τὸ κῦμα,

Καὶ χύνει λάμψι ἄγρια τριγύρω, σὰν ἐκείνη,
 Ποῦ στέλνει φῶς 'στὸ ὑστερὸν κρεβάτι τοῦ ἀνθρώπου.
 Φέγγει ἡ πικρὴ κεραδοσὰ ὡς τόσω, σὰν ἔξαφνου
 Βοὴ ἀντάρα ἀκούεται, σὰν χίλια ἀστροπελέκια
 Νὰ σχίζουνε τὸν Οὐρανὸν καὶ νὰ χαλάῃ ὁ κόσμος!

Σβῆσε, Οὐρανὲ, τάστερια σου! Ἡ γῆ θὰ σὲ φωτίσῃ!

Αναταράζει τὰ νερὰ ἡ φοβερὴ ἀντάρα
 Κὶ ἀπλώνεται ἡ θάλασσα νὰ βρῇ καὶ νὰ ρουφίξῃ
 Αὐτὸν ποῦ τὴν ἐτάραξε 'c τὸν ὕπνο ποῦ κοιμώτουν!
 Μὰ ἐκεῖνος, 'c τὴ φελούκα του ἀπάνω καβαλάρης,
 Βλέπει μὲ γέλοιο ἄγριο τὴ φοβερὴ θυσία
 Καὶ τὴν ἥλιόκαυτη μορφὴν ἡ φλόγα τοῦ χρυσώνει!
 'Η ύστερην ἀναλαμπή ἐσβύσθη μὲ τὸν κρότο,
 'Η φοβερὴ τελείωσε θυσία κ' ἡ βαρκούλα
 Μονάχη τώρα σιγανὰ 'c τὸ σκότος ἀρμενίζει!
 ... Ποιὸς τοῦ Κανάρη τὴ μορφὴ δὲν εἶδε, δὲν γνωρίζει,
 Ποῦ ἔτρεφε μὲ δίκροτα τὰ κύματα, τὴν φλόγα;
 Γιὰ δὲς παρέκει 'c τὸ βουνὸν, ποῦ ἡ ἐκκλησία τοῦ Πλάστη,
 'Ασήκωνε στὸν οὐρανὸν τὸν ἄγιο σταυρὸ τῆς,
 'Κεῖ ποῦ τὸ Κοῦγκι ἥτανε τὸ δοξασμένο Κοῦγκι,
 Γιὰ δὲς, ἀπλώνεται σωρὸς, καπνίλα καὶ σκοτάδι!...
 Τὴν ἀθρακόβολη, θαρρεῖς, σαρώνοντας ὁ ἀέρας,
 Σπέρνει ἀστέρια ἔνα σωρὸ 'c τὸν οὐρανὸν ποῦ εἶνε
 Συνεφιασμένος, σάν κι' αὐτὸς τὸ Κοῦγκι του νὰ κλαίη!
 Ποῦνε τὸ Κοῦγκι; Τί ἔγινε; Ποῦ εἶναι ὁ παππᾶς του;
 Ποῦνε τὸ Κοῦγκι; Πέταξε 'c τὸν οὐρανὸν, 'c τὸν Πλάστη,
 Παρὰ νὰ πέσῃ ταπεινὸ σὲ χέρια Τουρκαλάδων!

Τοῦ Σαμουήλ ποιὸς ἀπὸ σᾶς δὲν ἀκουσε τὸ θαῦμα ;

«Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξε ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρη,
 Τώρα πάνθίζουν τὰ κλαριὰ καὶ βγάζ' ἡ γῆ χορτάρι !»
 'Ωσάν νάκουώ μιὰ φωνὴ μοῦ φαίνεται νὰ λέῃ :
 «Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξε» . . . Εἶν' ἡ φωνὴ τοῦ Διάκου !
 Λυπητερή, λυπητερή σδυέται σιγὰ μὲ πόνο,
 Καὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ ὑστερνὸ παράπονο ὅμοιάζει . . .
 «Γιὰ δὲς καιρὸ ποῦ διάλεξε !» "Αχ πῶς, ἄχ ! πῶς σπαράζει
 'Η ὑστερνή του ἡ φωνὴ τὰ σπλάγχνα τοῦ ἀνθρώπου !

Καὶ ποῦ καὶ ποῦ τὸ μάτι μου νάπλωσω ἐγὼ πρῶτα ;
 "Οπου γυρίσω κι' ἀπὸ μιὰ παληκαριὰ ξανοίγω,
 "Οπου γυρίσω κι' ἀπὸ μιὰ θυσία ἀντικρύζω . . .
 Ποῦ εἶναι στεφάνια ἀμέτρητα νὰ στεφανώσω τόσους ;
 Κάθε λαγκάδι καὶ βουνὸ, κάθε δενδρὶ καὶ βράχος,
 Κάθε σπυρὶ τῆς ἀμμουδιᾶς, κάθε γαλάζο κῦμα,
 Ποῦ σδυέται μὲς τὸ πέλαγος ἡ σπάνει στ' ἀκρογιάλι . . .
 'Στὴ χώρα μας περήφανο καὶ τὸ καθένα κρύθει
 Μιὰ ιστορία θαυμαστὴ μιὰ ἡρωϊκὴ θυσία !
 Ποῦ εἶνε στεφάνια ἀμέτρητα, νὰ στεφανώσω τόσους ;

"Ολοι αὐτοὶ 'c τὸ μνῆμά τους τώρα γλυκὰ κοιμοῦνται . . .
 Εἶνε γλυκὸς ὁ ὑπνος σας, λιοντάρια. Κοιμηθῆτε !
 'Ολίγοι μένουν ἀπὸ σᾶς ἀκόμη, ἀνάμεσώ μας,
 Καὶ φυλαχτό τοὺς ἔχομε, καμάρι τῆς γενηᾶς μας.

Οι χρόνοι κοί τὰ κλάυματα τοὺς ἀσπρισαν τῆς τρίχες,
 'Οποῦ σὰ χήτη λιονταριοῦ 'c τὸν ὕμο τους ἀπλῶνουν,
 Μὰ ἐκεῖνοι ἀκόμα στέκουνε, ὡσὰν παλιαῖς κολώναις,
 'Οποῦ φωλιάζουν 'πάνω τους τόσαις χιλιάδαις χρόνια!
 'Ολίγοι ζοῦν! "Ἄς ζήσουνε, τοὺς θέλομε, Θεέ μου!
 Πέρνε ήμέραις ἀπὸ μᾶς καὶ δίνε ταῖς 'c ἐκείνους!

Καὶ σεῖς καὶ σεῖς, ἀθάνατοι, ποῦ κοίτεσθε 'c τὸ χῶμα,
 Ποῦ ἐσκορπίσατ' ἄγνωστα τὰ θεῖα λείψανά σας,
 'Οποῦ στεργιὰ καὶ πέλασ σᾶς δέχθηκε γιὰ πάντα.
 Ποῦ δὲν σᾶς ἔκλαυσε κανεὶς καὶ ποῦ τὰ κόκκαλά σας
 Σὲ μνῆμα δὲν ἐμάζευσε τὸ ἄμοιρο παιδί σας.
 Ποῦ δὲ σᾶς ἐλίβανισε τὰ μνῆμα σας κάνενας,
 Δεχθῆτε αὐτὸ τὸ δάκρυ μας, ποῦ χύνομε μὲ πόνο,
 Δάκρυ βγαλμένο ἀπ' τὴ καρδιὰ καὶ πύρινο σὰ φλόγα!..
 Κι' ἀν εἰς τὴ γῆ ποῦ ἐλεύθερη μᾶς δώσατε μὲ αἴμα,
 Διαβαίνομε τὰ χρόνια μας, χωρὶς σπαθὶ στὸ χέρι,
 Μὴ βαργωμήσετε, γιατὶ θάρθη καιρὸς καὶ πάλι,
 Ποῦ σάν προβάλ' ἡ ἄνοιξι τὴ γῆ μας νὰ στολίσῃ
 Θαρθῆ εἰς τὸ μνημοῦρι Σας τὸ μαῦρο χελιδόνι,
 Νὰ σᾶς εἰπῇ χαρούμενο καὶ πάλι 'c τὸ σκοπό του,
 Πῶς τὰ παιδιὰ τοῦ Μπότζαρη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη
 Γιὰ πάντα δὲν ἐξέχασαν τὸν πόλεμο νὰ κάνουν!

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ

Τῇ σκιᾷ Νικολάου Σκούρτη ιερόν.

ὸν κόσμον ἀλησμόνησες, καὶ τὴν ζωὴν ἀρνήθης . . .

Γιὰ ξύπνησε παππούλη, μου! Παρὰ πολὺ κοιμήθης

Ξύπνα, παππούλη, ό ύπνοςσου ὄνείρατα σοῦ φέρνει

Και τὴψυχή σου ἀθελα σὲ τρόμο συνεπαίρνει!

Γύρω λαλοῦνε τὰ πουλιὰ κ' ἡ ἄνοιξι χαράζει,
Μὸν' τῇ δικῇ σου τὴν καρδιὰ τὴν τρωει τὸ μαράζι.

Παππούλη μου, παραμιλᾶς, παππούλη μου, φοβᾶμαι.

Γιὰ σήκω μιὰ περίπατο χεροπιαστοὶ νὰ πάμε!

Παντοῦ σημαίας γαλαναῖς ἀπλώνουν κι' ἀπ' ἀνάρρηα

Γύρω τουφέκια ρίχνουνε ὅλα τὰ παλληκάρια,

Γιατ' εἶνε λένε, σήμερα ἡμέρα ἀγιασμένη

Και τὸ Εἰκοσιένα μας γιορτάζουν, μαζωμένοι!

Λέει ὁ μικρὸς ὁ ἐγγονὸς 'c τὸ γέρω, ποῦ κοιμᾶται

Κι' ὁ γέρως μὲς 'c τὸν ύπνό του θαρρεῖς πῶς ἀφουγγρᾶται.

Και, σὰν σ' ὄνείρατα γλυκὰ ὁ νοῦς νὰ τὸν πλανάῃ,

Γλυκὰ χαμογελάει. !

Τηταν κ' ἔκεινος μιὰ φορὰ, ἥτανε παλληκάρι,

Ποῦ δὲν τὸν ἔφθανε κάνεις 'c τὴ λεβεντιὰ 'c τὴ χάρι !

'Σ τῆς "Υδρας τὸ περήφανο νησάκι γεννημένος

Σὲ χρόνους, ποῦ εἰς τὴ σκλαβιὰ ἐστέναζε τὸ γένος,
 "Εμαθε νᾶνε ἥρωας ἀπὸ μικρὸ παιδάκι
 Κ' ἔμαθε ἀκόμα νὰ βαστᾶ ἀπὸ μικρὸς τὸ διάκι!
 "Εμαθε μὲς 'c τὰ κύματα νὰ παίζῃ, νὰ παλεύῃ,
 Καὶ μὲς 'c τὸ πέλαγο γλυκειὰ γαλήνη νὰ γυρεύῃ...
 ... Μιὰ μέρα ἐσηκώμηκε 'c τὰ ὅπλα ἡ πατρίδα
 Κι' αὐτὸς μὲ Θάρρος λιονταριοῦ, μὲ μιὰ χρυσῆ ἐλπίδα
 Πολέμησε 'c τὴ θάλασσα, μὲ τὴ γεννηὰ ἐκείνη,
 Γιὰ τὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴ Ρωμηωσύνη !
 'Ο Χάρος τοὺς συντρόφους του ἐθέριο' ἔνα—ἔνα
 Καὶ λίγα μείνανε παιδιά ἀπ' τὸ Είκοσιένα.
 'Απὸ τοὺς λίγους σήμερα κι' αὐτὸς, κι' αὐτὸς ἐζοῦσε,
 Λιοντάρι μέσα 'c τοὺς λαγοὺς ὁ γέρως περπατοῦσε.
 Μὰ ἐγέρασε ὁ Νικολὸς, ὁ καπετάνιος, τώρα
 Καὶ τοῦ θανάτου ἀνεζητεῖ τὴ βλογημένη ὡρα !
 "Αρρωστος τώρα κοίτεται κ' ἔνα μικρὸ ἄγγόνι
 Κοντὰ 'c τὸ ξερὸ στρῶμα του τὰ χέρια του ἀπλώνει
 Καὶ πότε βλέπει τὸν παπποῦ καὶ πότε τὸ σπαθί του,
 Ποῦ πάνω ἀπὸ τὴ στρῶσι του τὸ ἔχει κρεμασμένο.
 Θυμᾶται αὐτὰ ποῦ τούλεγε ὁ γέρως, τὸ καῦμένο,
 Γιὰ τὰ παληὰ τὰ νηάτα του καὶ λαχταρῆ ἡ ψυχή του !

— Ξύπνα, παππούλη, νὰ μοῦ εἰπῆς γιὰ τὰ παληά σου νηάτα
 Γιὰ τὰ ὡραῖα χρόνια σου, τὰ χρόνια τὰ φευγάτα.
 Θέλω, παππούλη, νὰ μοῦ εἰπῆς, γιὰ τὸ Εἰκοσιένα,
 Γιατὶ μ' ἀρέσουνε αὐτὰ ὅποῦ μοῦ λές ἐμένα!

’Ακουσ’ ὁ γέρως ἔξαφνα c’ τῆς ἀρρωστιᾶς τὸ βύθος
 Καὶ, σὰν καινούρια νάζαλε ζωὴ μέσα c’ τὸ στῆθος,
 Τὰ μάτια του πάστραφτανε μέσα στὰ γηρατειά του,
 ’Ανοιξε λίγο ὁ γέροντας, τίναξε τὰ μαλλιά του,
 Ποῦ σὰν τὸ χιόνι πέφτανε, σὰν χήτη στὸ λαιμό του,
 Μιὰ τὸ απαθί του κύτταξε καὶ μιὰ τὸν ἔγγονό του,
 ’Εχαμογέλασε γλυκὰ κ’ ἔγυρε c’ τὸ πλευρό του!
 ’Ηταν ἡ διαθήκη του αὐτὴ ἡ διπλῇ ματιά του,
 Κλεῖσαν τὰ βλέφαρά του!

”Οξω τὰ σήμαντρα βαροῦν!.. Σὰ σήμερα ἡ Παρθένα
 Τὸν κρῖνο ἀπ’ τοῦ Γαβριὴλ ἐδέχθηκε τὸ χέρι!
 ”Οξω τουφέκια πέφτουνε!.. Εἰς τὸ Εἰκοσιένα
 Σὰ σήμερα ἐφύσησε τῆς Λευθεριᾶς τάέρι!
 ”Οξω τὰ σήμαντρα χτυποῦν! Εἰς τὸ νεκροταφεῖο
 Τὸ λείψανο τοῦ Νικολοῦ διαβάζουνε τὸ κρύο.
 Μόνο τὰ ἔγγονάκιά του, τὰ μαυροφορεμένα,
 ’Ακολουθοῦν τὸ ξόδι του καὶ μετρημένο ἀσκέρι!...
 ’Ολίγοι τοῦ φιλήσανε τάντρειωμένο χέρι,
 Γιατὶ γιορτάζαν ὅλοι τους, ὅλοι τὸ Εἰκοσιένα!...

EN TH^I EKTHESEI TΩΝ KEIMHΛΙΩΝ TOΥ AGΩΝΟΣ

ήν κεφαλήν μου, ἀσκεπής ὥ! ἄφετε νὰ κλίνω
Πρὸ τοῦ συμπλέγματος αὐτοῦ τῶνιερῶν εἰκόνων,
Καὶ εύλαβῶς τὴν χεῖρά μου τὴν τρέμουσαν νὰ
(τείνω

Πρὸς ἔνδοξα ἐρείπια παρῳχημένων χρόνων!

“Ω ἄφετέ με προσφιλεῖς μορφάς νὰ ἀτενίσω
Κ’ εἰς τὴν ἀγίαν μνήμην των δάκρυ θερμὸν νὰ χύσω!

Τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος μας τὴν ἔνδοξον Ἑλλάδα
Εἰς σεβαστὰ ἐρείπια ποθῷ νὰ προσκυνήσω,
Νὰ ᾔδω τοῦ Πυρπολητοῦ τὴν ὄλεθρίαν δᾶδα
Καὶ τοῦ Καραϊσκάκη μου τὴν σπάθην νάτενίσω !
Νὰ ἀσπασθῶ τὸ λάβαρον τοῦ Γερμανοῦ τὸ θεῖον
Καὶ ἔνθους ψάλτης νὰ γενῶ ἐν μέσω ἐρειπίων !

II

Ἐντὸς Πανθέου ἵσταμαι, ἐν μέσῳ τῶν ἀγίων
 Καὶ, τρέμων, κύκλῳ τὰ σεπτά μνήμετα ἀτενίζω,
 Τὸν νοῦν μου εἰς τό παρελθόν τὸ ἔνδοξον βυθίζω
 Καὶ, ἐν σιγῇ, ἀναπολῶ τὸ πάλαι μεγαλεῖον !
 Ἐντὸς Πανθέου ἵσταμαι . . . ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
 Ἐνθα ὑπνώττει ἡ Ἑλλὰς τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος !

III

Ίδετ' ἐκεῖ· μᾶς εὐλογεῖ ἡ χεὶρ τοῦ Γρηγορίου
 Καὶ στρέφεται τὸ βλέμμά του πρὸς τὸν Δημιουργόν του !
 Τὰς πέδας του κυττάξατε, τοὺς τύπους τοῦ σχοινίου,
 Ίδέτε ζωγραφούμενον τὸν μύχιον παλμόν του
 Εἰς τὴν ἀγίαν του μορφὴν, τὸ ζωηρόν του βλέμμα !
 Φεῦ ! φέρει τὸ ἀκάνθινον ὁ Πατριάρχης στέμμα !

Κύψωμεν πρὸ τῆς ἱερᾶς μορφῆς τοῦ Γρηγορίου !
 Τῶν λειτουργῶν τοῦ Οὐρανοῦ ἡ ἐνθεος χορεία
 Περὶ αὐτὸν μᾶς εὐλογεῖ ! Τὰ τέκνα τοῦ Κυρίου,
 Περὶ τὸν ιεράρχην των ἀθροίζονται καὶ θεῖα . . .
 Ἀγία αἴγλη τούρανοῦ αύγάζει τὴν μορφὴν των
 Υπὲρ ποιμνίου ἔθυσαν φιλτάτου τὴν ψυχήν των !

III

'Ιδέτ' ἐκεῖ πόσαι μορφαὶ προβάλλουν μία—μία . . .
 Στέφ' ἡ Πατρὶς ἥδη αὐτοὺς καὶ ἡ ἐλευθερία!
 'Ἐν μέσῳ τούτων ἄγιος τῆς Πάλης μας Τυρταῖος
 Προσμειδίᾳ περιπαθῶς ὁ Ρήγας ὁ Φερραῖος!
 'Ἐν μέσῳ τόσων ἀθλητῶν τοῦ Ιεροῦ Ἀγῶνος
 Αὐτὸς παρά τὸ σπλον του κρατεῖ τὴν λύραν μόνος
 Καὶ κύκλω, τόσοι ἥρωες, νομίζεις, ἐμψυχοῦνται
 'Ωσεὶ τοὺς διθυράμβους του καὶ πάλιν ἐνθυμοῦνται.

V

Πλὴν τὶς τοσούτους ἥρωας καὶ μάχας θάριθμήσει;
 Ποτὲ τὰ ἄστρα τούρανοῦ ποτὲ δὲν ἀριθμοῦσι! . . .
 "Ομως μικρὸν ἡ Μοῦσα μου, μικρὸν θὰ σταματίσῃ
 Πρὸ πεφιλμένου ἥρωος· Κανάρην τὸν καλοῦσι!
 Τοῦ ἥρωα μας, λύρα μου, ἐγγὺς ὀλίγον μεῖνε!
 "Ω! προσφιλής ἡ θέα του κ' ἡ μνήμη του μοὶ εἶνε!"

'Ιδέτε τον! 'Ο σεβαστὸς εἶνε ἐκεῖνος γέρων,
 'Ο θὴρ αὐτὸς τῶν θαλασσῶν, ὁ τρόμος τῶν τυράννων!
 "Ἐνα δαυλὸν ἐν τῇ χειρὶ μόνον ἐκεῖνος φέρων,
 Μὲ βορδορώδη πτωματα ἐπλήρου Μουσουλμάνων
 Τῶν θαλασσῶν τὰ κύματα, τῶν θαλασσῶν τὰ βάθη
 Κ' ἷτ' ὁ δαυλὸς εἰς χεῖρα του μυριοκτόνος σπάθη!"

Τῶν θαλασσῶν οἱ ἥρωες τὸν γέροντα κυκλοῦσι,
 Τῆς "Υδρας οἱ περιφανεῖς καὶ τῶν Σπετζῶν δελφίνες !
 Περὶ αὐτῶν τὰ κύματα, τὰ κύματα λαλοῦσι
 Καὶ τῶν ἀστέρων τούρανοῦ αἱ Ἱεραὶ ἀκτῖνες !
 Αὐταὶ ἐν μέσῳ θαλασσῶν ἀγρίων τοὺς ὡδήγουν,
 Εἰς τοὺς τυράννους μηνύματα ἀφροστεφῇ νάνοιγουν !

VI

'Αλλ' ἔτι φόρον ἱερὸν ὄφείλομεν κ' εἰς ἄλλους
 Τῶν Φιλελήνων ἴδετε τὰ πρόσωπα ἐκεῖ,
 Τὸ ἑθνικόν μας ἔνδυμα εἰς τῶν μαχῶν τὸν σάλον
 'Εφερον οὔτοι κ' ἔψαλλον ἅσμα κ λεφτῷ γλυκύ !
 'Εχυσαν τὸ χρυσόν των ἀφθόνως ἐν ζητοῦντες :
 'Ενδόξου γῆς περιφανὲς μνημεῖον ἐπαιτοῦντες !

Δὲν εἶνε εἰς τὴν χώραν μας δὲν εἶνε κοινὸν κτῆμα,
 'Αλλ' οὐδὲ ἀγοράζεται μ' ἀντάλλαγμα χρυσίου,
 Καὶ ἀμυθήτους θυσαυροὺς ἐν φέρετρον, ἐν μνῆμα !
 Εἴν' ἐν Ἑλλάδι ἱερὸν τὸ χῶμα τοῦ μνημείου !
 'Εντὸς τῆς γῆς μας ὁ ταφεὶς μὲν ἥρωας ὑπνώττει
 Νεκρὸς δὲν ὀνομάζεται, κοιμᾶται ὀνειρώττει !

Τῶν Φιλελήνων συμπαθεῖς μορφαὶ σᾶς χαιρετίζω
 Καὶ τὰ μεγάλα ἔργα σας ἀναπολῶν δακρυζῶ !

Εἰς ὅπλον μεταβάλατε τὴν ἔνδοξον γραφίδα,
 Εἰς αἷμα τὴν μελάνην σας, τὸν χάρτην εἰς ἀσπίδα
 Κ' ἐπέσατε αἱματόφειρτοι πρὸς ιερᾶς ιδέας
 Καὶ ὑπὸ σκέπην γαλανὴν Ἑλληνικῆς σημαίας !

VII

'Εντὸς Πανθέου ἴσταμαι ! Πρὸ τῶν σεπτῶν εἰκόνων
 Τὰ ἔνδοξα τῶν ἄρματα κατάκειντ' ἔστεμμένα !
 Τὰ ἐσεβάσθη ἡ μακρὰ σειρὰ τοσούτων χρόνων
 Καὶ τὰ λατρεύομεν ἡμεῖς ἐνταῦθα συνηγμένα !
 "Ω ! .. Τῶν μαχῶν τὸ δρωμα ἀκόμη τὰ στολίζει . . .
 Πρὸ τούτων ποτὸς ἴσταται σκαιός, καὶ δὲν δακρύζει ;

"Οπλα ἄτινα ἔστεψεν ἡ δάφνη τῶν αἰώνων
 Εἶνε ἀγίων ἀγια τῆς προσφιλοῦς πατρίδος
 Εἴν' ιστορία ζωντανὴ αὐτὰ ἔνδοξων χρόνων
 Καὶ γενεᾶς μνημόσυνα σεπτῆς καὶ ἥρωΐδος !
 'Εδῶ σημαίας ἔνδοξον ράκος μικρὸν ἀπλοῦται
 Κ' ἐπιχαρίτως παρ' αὐτὸς σπάθη σεπτή κυρτοῦται !

'Εδῶ ἐν ὅπλον καὶ ἐκεῖ ἐν ζεῦγος πιστολίων,
 'Εδῶ τὸ χαῖνον στόμιον χαλκίνου τρομπονίου

Καὶ παρ' αὐτὸν ἐν ἔνδοξον, ἐν μελανὸν σχοινίον !
 Κάννη η ἐδῶ ἀστράπτουσα ἐνδόξου τουφεκίου
 Καὶ μία σφαῖρα, περεκεῖ ἐν πυροβόλου τμῆμα,
 'Ἐν γράμμα, εἰς δακτύλιος, ἐν καπνισμένον σῆμα !
 Εἴν' Ἰστορία μας αὐτὰ, ή ζῶσα Ἰστορία
 Καὶ τῶν νεκρῶν πατέρων μας σεπτὴ κληρονομία !

VIII

'Εντὸς Πανθέου Ἰσταμαι, ἐν μέσῳ τῶν ἀγίων
 Καὶ, τρέμων, κύκλῳ τὰ σεπτὰ μνημεῖα ἀτενίζω
 Τὸν νοῦν μου εἰς τὸ παρελθὸν τὸ ἔνδοξον βυθίζω
 Καὶ, ἐν σιγῇ ἀναπολῶ τὸ πάλαι μεγαλεῖον !
 'Εντὸς Πανθέου Ἰσταμαι . . . ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
 'Ενθα ὑπνώττει ή Ἐλλὰς τοῦ Ιεροῦ Ἀγῶνος !

ΕΜΠΕΡΙEXOMENA

1821—1884	9
ΚΕΙ ΜΑΡΤΙΟΥ	20
Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΟΥ	28
ΕΝ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΚΕΙΜΗΛΙΩΝ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ	31

GRIM

134-22+7=14

9-16+

3,000 ft. deep
500' down

Adrianople
August 1st 1878
2000 ft. down

